

Facken inom industrin och Inflationsmålet

2014-06-16

Innehållsförteckning

UTDRAG UR STYRDOKUMENT	3
MOTIV	4
UNDERLÄTTAR AVTALSFÖRHANDLINGARNA	4
ALTERNATIVET AKTUELL INFLATION.....	4
ALTERNATIVET AKTUELL INFLATIONSPROGNOS	5
NEUTRALISERA INTRESSESTÅNDPUNKTER.....	6
BIDRAR TILL INFLATIONSFÖRVÄNTNINGAR NÄRA INFLATIONSMÅLET	7
UNDERLÄTTAR DET STABILISERINGSPOLITISKA ARBTETE.....	7
MINSKAD KONFLIKT MELLAN LÖNEBILDNING OCH PENNINGPOLITIK.....	7

Utdrag ur styrdokument

Under de drygt femton år som Facken inom industrin har samarbetat har inflationsmålet varit en viktig utgångspunkt för fackens agerande.

Populärt uttrycks det som att ”vi utgår från att Riksbanken gör sitt jobb”.

Från Facken inom industrins sida har det hela tiden funnits en ambition om att få ett bra sam-spel mellan lönebildningen och penningpolitiken. Facken inom industrins förhållningssätt till det av Riksbanken uppsatta inflationsmålet framgår bl.a. av följande två citat:

Riksbankens inflationsmål

”Riksdagen har beslutat att målet för den svenska penningpolitiken är att upprätthålla ett fast penningvärde. Riksbanken har preciserat ett operativt mål som innebär att den årliga förändringen av konsumentprisindex (KPI) ska vara 2 procent. Det är en viktig utgångs-punkt för parterna. Parterna bör, i förhandlingar om nya löneavtal, agera som om Riks-banken når sitt inflationsmål. Parterna bör däremot inte ta hänsyn till tillfälliga svängningar i den svenska växelkursen eller förändringar av räntenivån.”

- Utdrag ur Facken inom industrins avsiktsplattform

”Inflationstakten, mätt som KPI, svänger runt Riksbankens mål. Till en del beror dessa svängningar på Riksbankens egna beslut om att förändra räntan påverkar KPI. Ränteför-ändringar vars syfte är att stabilisera inflationstakten runt målet på sikt, men som kortsiktigt kan innebära att KPI förs längre från målet. En annan orsak till att inflationstakten, mätt i form av KPI, varierar är att prisförändringar på olika råvaror oväntat höjer eller sänker KPI. Skulle arbetsmarknadens parter vid bedömningar av löneutrymmet försöka ta hänsyn till dessa tillfälliga fluktuationer i inflationstakten skulle lönebildningen bli mycket instabil.

Genom att agera som om Riksbanken når sitt mål bidrar parterna till att inflationsförvänt-ningar hamnar runt 2 procent. Detta underlättar för Riksbanken att nå sitt mål, minskar sannolikt skillnaderna i parternas bedömning av löneutrymmet och bidrar till mer stabila samhällsekonomiska förutsättningar. En sådan lönepolitik bygger å andra sidan på att Riksbanken långsiktigt förmår upprätthålla förtroendet för inflationsmålet.”

- Utdrag ur Facken inom industrins Avtalspolitiska plattform inför avtalsrörelsen 2013

Motiv

Som framgår av ovanstående citat finns det flera skäl till Facken inom industrins förhållnings-sätt till det av Riksbanken uppsatta penningpolitiska målet. Ytterst handlar det om att ett så-dant förhållningssätt ger en bättre samhällsekonomisk utveckling och därmed ett bättre ekonomiskt utfall för förbundens medlemmar. Mer konkret kan motiven till Facken inom industrins förhållningssätt sammanfattas i fyra punkter.

- Underlättar avtalsförhandlingarna
- Bidrar till inflationsförväntningar nära inflationsmålet
- Underlättar det stabiliseringspolitiska arbetet
- Minskar risken för konflikt mellan lönebildningen och penningpolitiken

Underlättar avtalsförhandlingarna

Ett viktigt mål för Facken inom industrin är att träffa avtal som ger reallöneökningar på en nivå som är förenlig med de samhällsekonomiska förutsättningarna. Det innebär att de nominella löneökningarna måste överstiga inflationen. Att bedöma inflationsutvecklingen blir därmed centralt.

Inflationstakten varierar relativt mycket. Det gör att det finns en osäkerhet kring hur stora de nominella löneökningarna behöver vara för att det ska bli ett reallt utfall. Aktörerna i avtals-förhandlingarna kan välja att ta fram olika inflationsciffror till stöd för sina krav. Det går att argumentera utifrån den inflation som varit, den aktuella inflationen eller från prognoser. Alla kan argumentera utifrån sakligt sätt korrekta uppgifter men slutsatserna beträffande behovet av löneökningar kan bli väldigt olika.

Facken inom industrins förhållningssätt, att utgå från Riksbankens inflationsmål, underlättar avtalsförhandlingarna på flera sätt. Den interna fackliga diskussionen om löneutrymmet vid kravställande och antagande av avtal blir, om än inte enkel, så i alla fall lättare. Normerings-arbetet underlättas också och parternas bedömning av löneutrymmet kommer närmare varandra.

Alternativet aktuell inflation

En variant vore att utgå från den vid förhandlingstillfället aktuella inflationen. Den är ju åtminstone korrekt då. Att ett sådant förhållningssätt rätt ofta kan bli problematiskt illustreras av nedanstående två exempel.

I september 2008 skulle förbunden i Facken inom industrin ta ställning till om det tredje året i avtalsuppgörelsen för 2007-2009 skulle sägas upp. Under perioden maj till oktober 2008 var inflationstakten uppe i fyra procent. Den höga inflationstakten blev för många fackliga före-trädare ett argument för att avtalet borde sägas upp.

I september 2011 skulle facken bestämma sig för avtalskraven i 2012 års avtalsrörelse. Under perioden april till augusti 2011 var inflationen uppe i tre procent. Den höga inflationen blev då för många fackliga företrädare ett argument för högre lönekrav.

Om praxis hade varit att utgå från den aktuella inflationen hade lönekraven vid ovanstående två tillfällen hamnat på nivåer mellan fyra och sex procent. I andra situationer då inflationen varit låg har istället arbetsgivarna använt den aktuella inflationen som ett argument för låga nominella löneökningar utifrån att även dessa låga löneökningar skulle räckt till för att ge reallöneökningar. Så var exempelvis fallet inför och under avtalsrörelsen 2013.

Alternativet aktuell inflationsprognos

Ett annat alternativ till att utgå från inflationsmålet är att parterna skulle utgå från en aktuell inflationsprognos. Till detta förhållningssätt anslöt sig också en av ledamöterna i riksbankens direktion, Barbro Wickman-Parak, vid Medlingsinstitutets konferens om de samhällsekonomiska förutsättningarna för lönebildningen den 7 november 2012.

”Om man nu går från treåriga till ettåriga avtal är det kanske inte den där långsiktiga inflationsförväntan man ska ha utan våra prognoser för inflationen under en viss period som vi är mycket öppna med. Sedan får man jämföra med andra prognosmakare och bilda sig en egen uppfattning.”

Ett problem som uppkommer om man väljer att utgå från en aktuell inflationsprognos är att den aktuella inflationsprognosen hinner ändras under en avtalsrörelse. En avtalsrörelse är en i tid relativt utdragen process. Från att Facken inom industrin presenterar sina förslag till avtalskrav fram till ett normerande avtal är träffat tar det ungefär 5 månader. Därefter tar det ytterligare ett antal månader innan överenskommelser träffats som täcker större delen av arbetsmarknaden. Ska avtalen inom industrin kunna upprätthålla en normerande verkan måste de parter som träffar ett avtal känna igen sig i förutsättningarna. Det är inte ovanligt att en inflationsprognos förändras med en procentenhet under loppet av 6-9 månader. Riksbankens inflationsmål ligger däremot fast.

Av tabell 1 framgår de prognoser Riksbanken gjorde under perioden 4 juli 2012 till 17 april 2013 för inflationen under 2013 och 2014. Det är den period under vilken Facken inom industrin först går in i mer intensiva diskussioner om nivån på lönekraven fram till att normerande avtal är träffade.

Då Facken inom industrin presenterade sitt förslag till avtalsplattform den 12 november var Riksbankens prognoser fram till den 25 oktober kända. Den 2 april 2013 träffades de normerande avtalen. På områden utanför industrin egentligen pågick 2013 års avtalsrörelse ännu längre fram på områden utanför industrin.

Tabell 1 illustrerar hur osäkra prognoserna är. Revideringarna kan på kort tid vara betydande. Från 5 september till 18 december föll Riksbankens prognos för 2013 med en procentenhet. Från 18 december fram till 17 april föll prognosen för 2014 med ytterligare 0,9 procentenheter.

Tabell 1. Riksbankens prognoser över KPI inflation

	2013	2014
4 juli 2012	1,7	2,8
5 sep 2012	1,3	2,6
25 okt 2012	0,7	2,4
18 dec 2012	0,3	2,3
13 feb 2013	0,4	2,1
17 april 2013	0,1	1,4

Wickman-Parak är långt ifrån ensam i sin uppfattning. Hennes uttalande överensstämmer väl med de argument som framfördes från många arbetsgivare under 2013 års förhandlingar. Ett motiv för Wickman-Parak var uppenbarligen att avtalsperioderna verkade gå från treåriga till ettåriga. Hur långt ett avtal blir är emellertid inte klart förrän avtalet är klart. Facken inom industrin har så länge Industriavtalet funnits ställt lönekrav utifrån ett ettårigt avtal. Vid samtliga dessa tillfällen har Riksbankens inflationsmål varit en viktig utgångspunkt. Längden på avtalsuppgörelserna har däremot varierat.

Anta att situationen i november 2012 varit den att Riksbankens inflationsprognos visade på att inflationen skulle bli mellan tre och fyra procent. I det läget är det ganska säkert att arbetsgivarföreträdarna har "glömt" hur de resonerade när inflationsprognoserna var låga. Och vad skulle Barbro Wickman-Parak ha sagt? Ett konsekvent förhållningssätt vore att Riksbankens ledamot yttrade sig likadant i en sådan situation. Men skulle det ha skett?

Ett annat problem med att utgå från en prognos är att om den visar sig slå fel, vilket är troligt att den gör, uppkommer en ny fråga i nästa avtalsrörelse: hur ska parterna beakta att avtalet man träffade förra gången utgick från felaktiga premisser? Det bäddar för krav på kompensation.

Neutralisera intresseståndpunkter

Alternativen till att utgå från inflationsmålet, exempelvis aktuell inflation eller aktuell inflationsprognos, innebär att parterna i varje avtalsrörelse ska bli överens om vad inflationen kan tänkas bli. Eftersom parterna har skilda intressen skulle de fackliga företrädarna vilja gardera sig mot en högre inflation och lyfta fram fakta som stöder den uppfattningen. Arbetsgivarna skulle agera tvärt om och lyfta fram prognoser som visar på en låg inflation. Därmed skulle skillnaderna i uppfattning om nivån på löneökningarna öka.

Att anta att Riksbanken kommer att göra sitt jobb, att svängningarna i inflationen jämnar ut sig och att inflationen på lite sikt i genomsnitt hamnar runt två procent, neutraliserar en mängd argument som drar åt olika håll. Ett sådant förhållningssätt underlättar argumentationen kring lönekrav och löneavtal och därmed förhandlingarna. Det gäller både internt i de fackliga leden och gentemot arbetsgivarna.

Bidrar till inflationsförväntningar nära inflationsmålet

En annan konsekvens av att använda inflationsmålet som utgångspunkt i löneförhandlingarna är att ett sådant förhållningssätt bidrar till att inflationsförväntningarna hamnar runt två procent. För att Riksbankens penningpolitik ska vara framgångsrik krävs att inflationsmålet har hög trovärdighet. ”Om inflationsförväntningarna håller sig kring två procent så är halva jobbet gjort för Riksbanken”, är ett uttryck som ibland används, och som understrycker förväntningarnas betydelse. Om parterna på arbetsmarknaden agerar utifrån att Riksbanken lyckas med sitt uppdrag så underlättar det samtidigt för Riksbanken att nå sitt mål.

Underlättar det stabiliseringspolitiska arbetet

För att motverka alltför stora svängningar i den ekonomiska utvecklingen bedriver regeringar och Riksbank en ekonomisk politik som syftar till att stabilisera resursutnyttjandet och den samhällsekonomiska utvecklingen. För Riksbankens del innebär det att penningpolitiken, förutom att inriktas mot att uppfylla inflationsmålet, ska stödja målen för den allmänna ekonomiska politiken i syfte att uppnå en hållbar tillväxt och hög sysselsättning.

Riksbanken uttrycker detta som att Riksbanken, förutom att stabilisera inflationen runt inflationsmålet, även strävar efter att stabilisera produktion och sysselsättning runt långsiktigt hållbara utvecklingsbanor. Riksbanken bedriver därmed vad som kallas flexibel inflationsmålspolitik. Det innebär inte att Riksbanken gör avkall på att inflationsmålet är överordnat.

Den svenska löneutvecklingen följer i viss utsträckning konjunkturerna, ofta med viss efter-släpning och v. Variationen mellan åren är ändå relativt små. Om parterna skulle ta större hänsyn till svängningarna i inflationen och träffa löneavtal som i ökad utsträckning följde växlingarna i inflationstakten skulle det, förutom att variationen i löneökningstakt ökade, även innebära att svängningarna i inflation blev ännu större. Om lönerna ökar ännu mer i högkonjunktur så ökar också efterfrågan och inflationstrycket. Det innebär att Riksbanken skulle behöva höja räntan mer i syfte att strama åt ekonomin och omvänt sänka räntan mer i lågkonjunktur för att få fart på ekonomin. Det skulle medföra större konjunkturella svängningar och skapa ökade stabiliseringspolitiska problem.

Minskad konfliktrisk mellan lönebildning och penningpolitik

Genom att utgå från att Riksbanken ”gör sitt jobb” bidrar parterna till att inflationsförväntningarna hamnar nära två procent och dessutom underlättas det stabiliseringspolitiska arbetet. Det leder till mer stabila samhällsekonomiska förutsättningar och minskar risken för att löne-bildning och inflationsmålspolitiken kommer i konflikt med varandra. Det innebär också att Riksbankens frihetsgrader och utrymmet för en flexibel inflationspolitik ökar, då större hänsyn kan tas till utveckling av produktion, sysselsättning och arbetslöshet.

FI kansli

2014-06-16

